

TYHJÄT SYDÄMMET.

Kirjoittanut

Z. TOPELIUS.

Suomennos.

Helsingissä 1860,
Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimittama.

TYHJÄT SYDÄMMET.

Kirjoittanut

Z. TOPELIUS.

Suomennos.

Helsingissä.

Theodor Soderholm'n kirjapainossa.

1869.

Eräänä iltana istuimme, seitsemän kahdeksan henkeä, pesävalkean ääressä parooni H:n salissa. Ulkona oli hirvittävä ilma, pilkko pimeä ja myrsky; sade kuului rätisevän ikkunan ruutuihin ja meri pauhaavan Vläporin esutaa vastaan. Pohjan valat olivat valloillansa; surkutettava se kurja, jolla ei ollut valoa ja lämmintä ympärillensä, kattoa päällensä ja vakaata maata allansa!

Sellaainen hionnon meteli ajaa ihmiset yhteen; tullaan tuttavammaksi ja puheliaammaksi; lähestytään toinen toistansa ja heitetään kaikki tyhjat silmänlunoot. Pimeyden musta ympäristä ylentää valon vähäistä toulua. Mielikuvitus saa siipiä, selittämättömät seikat tulevat puheeksi; huvittaa kunnella satuja ja kertoa toisilleensa kummallisia tapauksia muinaisuudesta tai himmeitä aavistuksia tulevaisuudesta.

Olimme jättäneet teepöydän ja istuneet puo-
lipöyriin suuren englantilaisen pesän eteen. Pienoiset liekit äsken sytytetyissä koivu-puissa alkoivat jo leimuta, ja puhe muutti vähitellen muotoansa. Nälkävuodesta alkaen sekä Garibaldista, Kreikan vallan kumouksesta, neiti Bremer'in matkoista, ja Fredrik Deland'ista Sheridanin "Moitekoulussa", kääntyipä puhe, en tiedä kuinka, mutta vallan itsestensä, kuuluksaan *Home*'hen ja hänen kummituksiansa neljä vuotta takaperin. Isäntämme parooni H. oli spiritualisti; hän piti harrasta tuttavuutta amerikkalaisten koputtajahenkien kanssa ja sai säännöllisesti postissa kerran kuukaudessa aikakauskirjat "Journal de l'Amé" ja "Revue

spiritualiste de Paris.⁷ Vielä enemmän: hän oli tuottanut Porista, joka on spiritualisuuden kehtoja keskustua Suomessa, erään "psykografian" eli "emanulektorin", joka, kuten tiedetään, on berliniläisen Hornungin keksimä ja on jonkunlainen suurempi yhdistyskeino henkien valtakunnan kanssa, aiottu virkaa tekemään noiden vaivaloisten koputus-pöytien sijassa. Me tiesimme parooni Hin tehneen koetuksia psykografilla ja kirjoittavan ne koetukset säännöllisesti päiväkirjaan. Ei siis ihmeittänyt ketään, että isäntämme, säikähtämättä joidenkuiden ilkaistelevan hymyä, avosydämisenä kuin ainakin, kävi Home'n puolelle.

— Onko tosiaankin totta, — sanoi vähäinen pisteliäs ryökinä M., — että joku keisarinna Eugenie'n hovi-naisista tunsi kylmän käden koskevan hänen käteensä ja vievän sen vielä kylmempään huulipariin?

— Se on totta; mutta se käsi oli hänen monta vuotta sitte koolleen sisarensa, ja kun vaadittiin Home'ltä todistusta siihen, palasi marmorivalkeaa käsi ja veti hovi-naisen monista sormuksista pois juuri sen, jonka hän oli saanut kaivatun sisarensa muistoksi.

— Onko totta, — kysyi N:n rouva tuskin kätkien hymyään, — että ihmisiä Tulleriissä käännettiin ympäri tuolillansa, että keisari ja useat muut kadottivat kellonsa ja naisten hameet joutuivat arveluttavaan hämmennykseen?

— Se on totta, mutta se oli ainoastaan osa niistä ilmiöistä, joita tapahtui Home'n läsnä ollessa. Nähtiinpä ktsiä pöytäliinain alla, nähtiinpä pöytien nousevan ylös korkealle näkymättömään käsien kautta, tuntemattomat olennot polkivat ihmisten jalkoja, seinäkellot seisaltuivat, kellot soivat ja nios Voltaire'n kirjoja, jota muutama naisista oli toivonut itsellensä, tuli lentäin hänen helmaansa. Viimein tuntui laattia keinuvan, ovet aukkenivat ja sulkeutuivat jälleen, kynttilät sammui-

vat ja syttyivät taas itsestensä, mutta sillä välin Home katosi hiljaa, ja kaikki tuli sitten taas entiseen oloonsa. Minun tulee lisätä, että kouluissa silmänsäätöjä Moreau-Cirti, joka oli tässä tilassa läsnä, vakuutti että hänen ymmärryksensä ei ensinkään tähän pystynyt, ja ettei siinä ollut mitään yhteistä luonnollisen loitsimisen kanssa.

— Vai niin, vai katosi, todellakin, tuo hyvä Home? — virkkoi tohtori C. — Minä kuulin kuitenkin kerrottavan hänen toisessa tapauksessa osoittaneen vielä erinomaisempaa näytteen konstitansa, johon, paitsi hän ja keisarinna, kuului ainoastansa Montebellon herttua. Näkyi kerran Home'n läsnä ollessa hengenkäsi, joka otti kynän pöydältä, kasteli sitä niinkuin kynää ainakin lakkiastiaan, ja kirjoitti paperille Napoleon ensimmäisen omakätisen nimen. Keisari anoi saadaksensa antaa suuta bahmukädelle. Heti laheni se hänen huuliansa ja sitte keisariinnaakin, jonka jälkeen keisarinna kiiruhti pyrkimään pois suutelusta brysselin-pitsisellä niistimellään ja huudahti: "mais c'est affreux, je me ressens des moustaches de mon mari!" *)

Parooni H. jätti hetken lomaa yhteiselle nauhalle, joka tästä jutusta syntyi, ja lausui sitte tyvencsti:

— Juttu ei ole huonompia, mutta epäilen kovin että keisarinna Eugenie'n sillä hetkellä oli aisti tuntea puolisonsa viiksien jälkiä. Marraskuussa 1858 olin Pietarissa; Home oli silloin tullut sinne nuoren vaimonsa, lankonsa, kreivi Kuscheloffin, ja joka palkassa hääräilevän Aleksander Dumas'in kanssa. Hän pääsi ylhäisimpiin seuroihin ja käänsi kaikkien päät Pietarissa: neljän viikkoon ei puhuttu muusta kuin Home'sta. Niiden tuhansien juttujen seassa oli myöskin yksi, jonka kuulin uskottavilta ihmisiltä hovista ja joka muistuttaa

*) "Se on hirvetti; tunnenpa jälkeä puolisoni viiksistä."

tuosta kadesta Tuulerissä. Home'lle tapahtui se armo, että hän kutsuttiin pienempään ilta-seuraan Talvipalatsissa. Hän huvitti ensiksi läsnä-olijoita lemmittämällä pientä soittokeilaa helisten toiselta toiselle. Kysyttiin häneltä sitten, eivätkö henget voisi muuttua näkyviksi, johon hän vastasi, että jolloin kulloin käsi tulee näkyviin, vaan että seura nyt oli liian lukuista, ja muutamien täytyisi mennä pois. Kirjoitettiin siis rakkoset paperille, eräs ylhäinen henkilö käytti kynää, joka osoitti vissit puustavit, ja niinpä nähtiin että kreivi A. sekä ruhtinataret T. ja B. olivat poistettavat. Näiden lähdettyä huoneesta, näkivät kaikki saunpavilla-olijat sinertävän käden ojentuvan kohden . . . Mutta tapaus on ehkä tuttu? Yhtä kaikki, minulle vakuutettiin, ettei kenenkään seurassa tehnyt mieli puhua leikkiä, ja jokainen, joka oli kajoanut lähän jääkylmään, koskenan käteen, oli ollut varma siitä, ettei se ollut minkään elävän ihmisen.

— Se ei minua kummastuta ensinkään. — virkkoi tohtori C. — Ollessani Lontoossa v. 1860, oli myös Home siellä ja samalla kertaa kuuluisa amerikkalainen henkien-välittäjä, mister Squire. Nämät herrat näyttivät sopineen aivan hyvin keskenänsä, mikä on kunnioitettava asia kahdessa suuressa mieheessä, koska kuitenkin niin usein tässä maailmassa saa nähdä virkakateutta. Home ja Squire näyttivät, että he molemmat mahtuivat saman katon alle. Eräänä iltana oli lord Lyndhurst'in luona puhdassukupuinen ja luonnollisesti myös hyvin taika-uskoton seura. Siinä tilaisuudessa nousivat Home ja Squire, molemmat samalla kertaa, monen meeterin korkealle ylös lattialta, aina kattoon asti salissa, ja Home, ollen lähempi ja siitä syystä myös keveämpi, pysyi niin kauan siinä asemassa, että ehti kirjoittaa nimensä kattoon. Minä en ollut itse saunpavilla, mutta kuulin uskottavien ihmisten kertovan hänen

tässä korkeassa tilassa unohtaneen pitää lukea pienestä seikasta, joka hyvästi huvitti tätä soreata seuraa. Huomattiin, ääet, tuolla suurella miehellä olevan puolianturoitit saappaat . . .

— Mutta, tohtori kulta, — lausui isäntä, — tahdotteko siis peräti viedä minulta rohkeuden kertoa pientä tapausta, jossa olen ollut itse läsnä, ja jota sentähden en saa pidetyksi, vaikka tahtoisinkin, pelkkänä mielihairauksena?

— En millään muotona, olisiu lohduttamaton, jos olisin menettänyt meiltä mielihyvään saada kuunnella huvittavaa tapahtuman, joka lisäksi ehkä saapi meidät kaikki uskomaan. Niin muodoin — herra paroni on siis itse ollut tilaisuudessa tulla tuutamaan . . .

— Home'a, niin kyllä. Ja minä vakuutan teitä, hyvä herrasväki, olleeni itsekin ennen sitä tapausta yhtä vankkana epäilijänä kuin kuka hyvänsä teistä. Muuten minä en ole ainoa todistaja; vaimoni oli kanssa samassa tilaisuudessa.

— Mutta, ystäväiseni, — sanoi paronin puoliso vähän hämmästyneenä, — lupasithan minulle . . .

— Olla siitä puhumatta? Se on totta; mutta ainoastaan teidän sukupuolenne, armaseni, on an-teliaalta luonnolta saanut lahjan kaikkea salaisuuk-sia. Minä tunnustan siis, — vaikkapa joutuisin-kin kaikkien pistopuheittenne esineeksi, — että varsin kiihkeästi pyysin ystäväni eversti Pita Pietarin komisari-virastossa, toimittamaan minulle kunnian päästä Home'n tuttavuuteen. P., joka luki kaukaista sukulaisuutta Home'n rouvan kans-sa, oli viimein niin kohtelias, että kutsutti minut ja vaimoni luoksensa muutamaksi illaksi, jolloin odotti Home'a varmaan tulevaksi. Muistan sen yhtä hyvin kuin eilisen tapahtuman, — silloin oli juuri 4 p. Marraskuuta 1858. Istuessamme di-vaani-pöydän ympärillä, kahdeksan, korkeintaan kymmenen henkeä, tunsu Pita rouva yhtäkkiä kyl-

män käden kädessään. Samassa kohosi ja aleni hänen silkki-hameensa: huomattiin erinomaista suhinää ja pöytä näytti horjuvan ikään kuin laivassa, meren aalloilla. Suuri lamppu ei kuitenkaan liikahtanut asemaltansa vähintäkään.

— Antakaa anteeksi, — keskeytti M:n rouva, — siinä ei ole mitään ihmeteltävää, jos on totta, että Home Florensissa asetti huvikseen munia seinään. Munat eivät voineet pudota alas, ja lamppu ei voinut kaatua; sellaiset ovat herra Home'n luonnonlä'it.

— Columbus itse ei tekisi sitä paremmin, virkahti tohtori. Mutta minä pyydän, herra parooni, jatkakaatte; juttu alkaa tulla hyvin romanttiseksi.

— Se ei ole pitkä, jatkoi parooni H. suopeasti. Vaimoni voi todistaa . . .

— Oh, minä en todista mitään, huudahti rouva.

— Sinä todistat, sen tiedän vissisti; että katselessamme hämmästyen pöydän liikunnoita, näimme itsemme kaikki pöytinemme, tuolinemme muuteiksi huoneen vastapäiseen, keneenkään tietämättä, kuinka se oli tapahtunut. Katselimme hymyillen toinen toistamme — aivan niin kuin te, hyvät vieraat, tällä silmänräpäyksellä. Tahdoimme uskottaa toisiamme, että itse olimme kulkeneet ja kantaneet huonekalut muassamme; sillä huone näytti siltä, kuin olisi pari kymmenkuntaa lapsia kulkeneet luskiais-mäkeä sulin solvien kanssa.

— Home istui pöydän alla; siinä koko se salaisuus! — nauroi paroonin rouva.

— Siitä minä olinkin varma, — virkahti M:n rouva.

— Suokaa anteeksi, — alkoi isäntämme jälleen, — Home ei suinkaan istunut pöydän alla. Minäkin olin kyllä lapsellinen huulemaan jotakin sellaista ja kumarruin tutkimaan, kuinka sen laita oli. Vaan mitä löysin? Pöydän, joka oli vallan tavallista tekoa, mahonkia tahi saksanpähkinäpuuta,

en muista kumpaako, sen ohessa iso ja joksikin raskas. Minä en olisi voinut nostaa sitä paikaltaan. Kovin hämmästyneenä katselin ympärilläni huoneessa ja näin Home'u, näöltänsä ihan huoletonna, istavan ikkunan vieressä ja juttelevan rouvas-ihmisen kanssa, niin kuin ei mitään olisi tapahtunut.

— Minkälainen hän on näöltänsä? — kysyi ryökinä M. kätkeäkseen liian hillimätöntä hupaansa.

— Mustan musta, sarvet päässä ja hevosenjalat, ellei hän ennemmin ole kuuluisan harmaapaperi-naaman kaltainen, — kiirohti M:n rouva vastaamaan.

— Mutta parooni H. jatkoi järkähtämättä: Home on keskiinkertaisen pitkä, hoikka, valkeaverinen, iholtaan kelmeä, kipeän näköinen, yksinkertainen ja teeskentelemätön koko olennossansa. Tietty on, ettei hän milloinkaan näytä salaista voimaansa julkisesti eikä mielellään missään suuremmassa seurassakaan. Hän tunnustaa itse, ettei hän voi milloin hyvänsä loihittia esiin henkiä: se asia on enemmän heidän vallassaan kuin hänen; ja mentyensä Romassa katoliseen uskoon v. 1856, sai hän kohta sen jälkeen Neapelissa sen ilmoituksen hengiltä, että he aikovat pysyä poissa koko vuoden, joka kävikin toteen. Suostumuksensa tai kieltonsa häntä totella he ilmoittavat koputuksilla; kolme sellaista merkitsee myönnystä, yksi epäystä. Minä vakuutan teille, hyvä herrasväki, jokainen, joka on kuullut niitä naputuksia, ei voi erhehtyä niiden synyistä. Niillä on peräti omittainen ääni: en voi verrata sitä muihin kuin ison liinan hakkaamiseen noukallansa puun kuoreen, taikka maunlasen naputukseen sananlennättimen käyttäjän lähettäessä sähkösanoman.

— Salliko herra parooni yhden kysymyksen? — lausui tohtori.

— Aivan mielelläni, tohtori kulta. Tapaatte minussa valmiin vastaanajan. Mielikäänne vastaan asetaan rautaisen haarniskan, jossa, se vakuutus-seni on, ette löydä yhtään rakoa.

— Muistelen herra paroonin olleen johonkin määrään vapa-uskoisen.

— Aivan niin! Ja mielittelen olevani sitä vielä tänäänkin.

— Sen vuoksi nuo tavalliset uskonkappaleet katikismuksessamme . . .

— Ovat olleet oivallisia aikansa; mutta sallikaa minun olla lausumatta ajatustani niiden merkityksestä yhdeksännellä-toista vuosisadalla.

— Siis joku korkein olento, joku elämä tämän perästä, on teidän mielestämme . . . ?

— No no, käytte hengen päälle. Tuo ei ole mikään rehellinen pistos, se on viritetty ansa. Vaan koska niin tahdotte, olkoon menneeksi, — mik's'en uskoisi yhteistä järkea olevan — maailman periaatetta — ja elon kuoleman jälkeen siinä periaatteen, jossa itseisyys katoo, kun se ensin kuitenkin — kuinka ma sanoisin?

— Kun se on ensin pitemmän eli lyhyemmän ajan satketytellyt joukkuulaisessa henki-piirissä, joka ei kuitenkaan ole muuta kuin tämän maallisen olon jatkoa sen hermo-aineen kautta, joka elämän aikana on sielunne, mutta kuoltuamme vähitellen haihtuu ja hajoaa yhteiseen maailman-aineesen.

— Melkein sillä lailla, mutta ei juuri niin, hyvä tohtorini. Minä olen totisesti oikea-uskoisempi kuin te; sillä minä luulen maapallomme ympärillä olevan erään sille omituisen kolmannen aineen, ikään kuin näkymättömän ilmakehän, joka kuolemankin perästä on hermo-aineen ravintona. Tämän kautta on henkien mahdollinen elää niin kauan, kuin ma seisoo; vaan ei kauemmin, sen myönnän. Mutta ilman ei käyvi selittää henkien oloa ja ilmaantumista ammoisista ajoista.

— Se on totta, — virkahti taas N:n rouva.

— minä tunsin koti-opettajattaren kenraali Rilla. Tätä hyvää mamselfia erittäin huvitti jutella henkien kanssa; ja hänelle onnistui viimein saada ompelu-pöytänsä napsahtelemaan. Muutamana päivänä puhutteli hän Sokratesta ja pyysi häntä olemaan niin kohtelias, että sanoisi hänelle jonkun kauniin ja nerokkaan ajatuksen. Hänen suureksi mielihyvöksensä oli tämä viisas mies heti valmis suostumaan hänen pyyntönsä, ja nyt sai mamselfi sillä mielihalulla, mikä ainakin syntyy keskustellessa niin mainion henkilön kanssa, kirjoittaa itsellensä sanasta sanaan näin kuuluvan vastauksen:

Vous êtes une folle! *)

Minä olen itse nähnyt käsikirjoituksen ja voin niin muodoin todistaa niin totta olevan. Ainoastaan oikokirjoituksessa näkyi muutamia pieniä virheitä.

— Tämäkö kummastuttaa herrasväkeä? — muistutti tohtori hymyillen. — Minun täytyy myöntää, että luettuani pari vuotta sitte, kuinka kuningas Darcio puhui saksaa Zürichissä, en ollenkaan ihmettele, että Sokrates puhui ranskaa Helsingissä.

— Niin, — sanoi parooni, — mitä tahdotte minun tähän vastaamaan? Näen tässä olevan kaksi puoluetta; toinen uskoو henkiin, toinen ei usko niin mitään. Ja kuullessani edelliseen puolueeseen, minun sangen huvittua kerran muutteeksi lukea itseäni oikeauskoisten joukkoon.

— Suokaa anteeksi, herra parooni, onpa vielä kolmaskin puolue, — keskeytti taas suopea ääni, joka tähän asti ei ollut ryhtynyt muiden vitkkaaseen keskustukseen. — Meitä oli kolme äänetöntä kuulua; paitsi minua nuori tyttö, joka muunneä keväänä oli käynyt rippikoulua ja jonka läsnäoloa ei kukaan näyttänyt huomanneen. Se lapsi raukka istui hiljaisesti työssään, ujon ja häm-

*) *Te ollette hupsakko.*

mistyksissä siitä, mitä oli saanut kuulla, eikä näyttänyt oikein tajuavan, mitä piti siitä ajatella. Kolmas sanaton kuulia oli assessori L. Tämäpä nyt otti vastustuksensa näitä kahta puoluetta.

Assessori oli pieni mitätön ukko, kuudenkymmenen vuotias tai vähän päälle, harmaapäinen, joksikin tavallista nilkonäköä, harmaat silmät, mutta vilkkaat ja älykkäät; muuten ylen siisti ja varsin nitetty käytökseltään, ja aina vaatetettu hännystäkkiin ja valkoiseen huiviin. Hän niin vähän teki itsestensä melua, että häntä tuskin huomattiin olemassa olevan, varsinkin koska hän harvoin puhui muista kuin virka-asioista. Tiedettiin kuitenkin hänen joskus luopuneen mykän tavasta, jos oli puolustaminen jotakin asiaa, joka kävi hänen sydämmellensä, ja silloin hän saattoi olla puhehallas, vieläpä kannopuheliaskin; hänen kasvonsa silloin melkein kuuuistuivat, harmaat silmänsä kimaltelivat innosta ja koko vartalonsa näytti kohoavan. Häntä katsottiin vähän omituiseksi ja merkilleiseksi ukoksi, vaan kun häntä yleisesti pidettiin rehellisenä ja vilpittömänä ihmisenä, ei pidetty lukua hänen omituisuustaan, ja suvattiin häntä mielellään niissä harvoissa seuroissa, joissa hän enemmän tavaa vuoksi kuin halusta väliin vietti iltaansa ja aina kellon lyödessä kymmenen tarttui battuunsa ja lähti.

Kaikki nyt kääntyivät tämän pienen miehen puoleen; vaan tämäpä lausui, katsahtaen minuun ja nuoreen tyttöön: — Täällä on muutamia, jotka eivät usko herra Home'hen ja pitävät *hänen* henkiänsä pelkinä iiveinä.

— Ahaa, — huudahti tohtori, — me saamme apua.

— Mutta, — lisäsi assessori, — jos emme usko herra Home'hen, niin vielä vähemmän suostumme niiden mietteisii, jotka eivät sano uskovan sa mitään ollenkaan, joka on mahdotonta.

Parooni H. nykäytti ystävällisesti päätänsä.

— Jatkakaa, — sanoi hän, — saadaampa viimein nähdä meidän olevan yksimieliset pää-asiaassa.

— Sallikaa minun kerta kysyä. Oikein ymmärtääkseni, oli herra parooni vapaa-uskoinen, epäillen kaikkea siihen asti, kunnes Home sai herra paroonin uskomiaan henkiä olevan.

— En kiellä niin olevan. Mitä omin silmin näkee, siitä ei voi luopua viisastelemisilla. Sille täytyy hankkia järjellinen perustus.

— Maailmanaine, efi oikeimmin kolme ainetta; tietysti. Mutta sielun kuolemattomuus on kuitenkin lasten-juttuja, eikö niin?

— Assessori kulta, te olette tohtorin kanssa liitossa ja aiotte ajaa minut varustuksistani. Vaan se ei ole teiltä onnistuva; sinäpä syy, minkä tähden en enää tahdo ripitellä.

— Jos en pelkäisi väsyttäväni, taitaisin kertoa tapauksen kuluneesta elämästäni.

— Te saattaisitte sillä minulle suuren huvituksen. On niin outoa kuulla teidän haastavan muusta kuin la'in-asioista . . . Malakias, tuo lisää puita ja pane tuleen.

— Kaikella muotaa, olkaa niin kohtelias, kerrotaatte! — hundahtivat yhtä ääntä Nen rouva ja ryökinä M. — Aikaa säästäkö hermojamme, me olemme varuillamme.

— Saati kun juuri elämme kummitusten pelättävässä aikakaudessa, — virkkoi tohtori C.

— No hyvä, — jatkoi assessori kääntyen isäntään päin, — nuoruudessa oli minulla kunnia olla keskuuksissa herra paroonin sodän, valtioneuvos vapaaherra H. vainajan kanssa. Hän asui tässä kartanossa, jonka oli rakennuttanut, ja kun hän luottaen minuun käytti minua oikeuden-apuna, kävin minä usein hänen luonaan tässä samassa huoneessa, joka silloin oli hänen työhuoneensa. Herra parooni ei muistane häntä enää? Hän kuoli jo v. 1826.

— Minä olin silloin tuskin kymmenen vuoden

vanha, mutta muistan häntä saugen hyvin . . . ravakka ukko ikänsä puolesta, Kustavilainen . . . oivallinen käytös ja, kuten minulle on sanottu, harjaantunut siihen hienoon kaussakäymis-aistiin, joka nykyään on kadonnut meidän keskuksistamme. Me lapset saimme säännöllisesti joka sunnuntai käydä häntä tervehtimässä, ja silloin hyvin juhmallisesti, jokainen vuoroonsa iän ja arvon jälkeen, suudella hänen kättänsä. Mutta assessori ei ole ennen milloinkaan puhunut siitä tuttavuudesta . . .

— Se katkesi aikaisin, mutta on kuitenkin painanut muistooni jälkiä, jotka eivät ikinä lähde. Valtioneuvos H. vainaja ei ollut ainoastaan vanha hovimes ja diplomaatti; hän oli kaikissa niittäydellinen aikansa edustaja, kuin oli mahdollista sille kuin peruukit olivat pois jääneet ja jumalan kieltämys noin vähän laimistunut. Ei tarvinnut minun lisätä häuella olleeseen samaanlaiset miitteet kuin teillä, herra paroni.

— Pätsi henki-oppia, toki arvelen.

— Ei, päin vastoin. Kustavin aikakausi uskoi aivan vähän Jumalaan, mutta sitä enemmän Cagliostroon ja Björnramiin. Katkismusta yleenkatsottiin, mutta mamseli Arvidson'in korttia pidettiin vilpittömässä kunniaissa. Ihmisen sydämen laita on niinkuin laumonkin: *abhorret a vacuo*; tyhjää paikkaa ei voi olla, ja yhtä tietysti kuin ilma syöksyy tyhjään pysyynpiippoon laukausten mentyä, yhtä tietysti majautuvat kummitukset ja mielettömyys siihen sietoon, jonka uskonto on jättänyt tyhjäksi. Vaan suokaa anteeksi poikkeukseni. Olin vain sanoa, että setänee niiden mitättömien palvelusten tähden, joita sain häuella tehdäksi, kunnioitti minua suosiollansa ja koski keskustuksessamme usein asioihin, jotka eivät kuulleet käräjän-käyntiin. Eräänä sunnuntaina, kun läksin kirkosta samalla aikaa kuin hänkin, hän tarjosi minulle sijaan vaunussansa ja käski päi-

välliselle luoksensa. Kulkeissamme sanoi hän minulle: te olette ymmärtäväinen nuori mies, käytte kirkossa ja te ette siinä oikein. Täytyy noudata yhteisen väen turhaa uskoa, taitaaksensa toisten menestyksellä taistella niitä vastaan. Me ajattelevaiset olemme pakoitettut uhraamaan omat mielipiteemme ulkonaisesti, mutta sisällisesti pidämme oman uskomme ja nauramme hiljaisuudessa nareille, jotka hakevat taivasta ja helvettiä muualta kuin omasta riinastansa. Ei, hyvä Lni, hakekaamme Jumalamme omasta järjestämme, niin meillä on ainoa johdattaja, joka ei petä! — Ennen kuin minä, ollen ujo luonnostani, ennätin tuohon vastata, olimme jo ehtineet perille — taban taloon — ja tuo vanha vapaaherra astuskeli portaita ylös. Mutta porstuan ovella hän seisahui ja huusi palveliaansa. Katso tuohon, lurjus, torui hän; kuinka olet lakaissut tänään? Nyt äkkäsin oven edessä kaksi oljen-korttia ristissä, ja hän, jonka ainoa johtotähti oli ihmisen järki, ei tohtinut astua näiden olkien ylitse, peläten sillä joutuvansa johonkin äkkinäiseen onnettomuuteen.

— Heikkoutta, lapsellista, jota tapaatte monella ajattelevalla ja valistuneella miehellä! — selitti paroni H. nuorempi.

— On mahdollista. Valtioneuvos H. vainaja oli leski, hänellä oli yksi ainoa lapsi, nuori ja rakastettava tytär . . .

— Orpanani Matilda!

— Häntä oli kasvatettu suurella huolella, mutta yksipuolisesti. Hänen isänsä, joka vietti kaikki joutilaat heikensä tämän rakkaan lapsen hyväksi, oli tehnyt kaikki, mitä saattoi, varjelluksensa sitä siitä, mitä hän nimitti yhteisen väen turhiksi luuloiksi. Hän oli valinnut sille koti-opettajattarens oman mielensä mukaan: hän oli tarkasti pitänyt silmällä sen lukemista: hän teroitti aikaisin sen mieleen sellaista maailman-viisautta, jonka hän piti kaiken tiedon ytimenä. Ja neiti

Matildalla oli oivallinen paa, hän käsitti kaikki hyvin helposti; hän olisi Ruotsin valta-istuimella ollut toinen Kristiina. Pait sitä hän oli nuori, kaunis, rikas ja ylhäistä säätyä; hänellä oli siis monta ihailijaa, ja hänen isänsä huoneeseen kokoontui, mitä Suomessa siihen aikaan oli sukkela ja valistunutta, siinä merkityksessä kuin valtionneuvos H. ja moni muu sitä käsitti.

— Niin kyllä, minulle on sanottu setäni seurasiin olleen ensimmäisiä maassa.

— Neiti Matilda oli kahdeksantoista vuoden vanha, kun minua katsuttiin apua antamaan monimutkaisessa riita-asiaassa. Minä näin hänen joka päivä; hän oli viehättävä . . .

— Ja assessori oli silloin kolmekymmentä vuotta nuorempi nykyistänsä. Minä huomaan: ihminen ei ole kovaa kiveä?

— Hän oli viehättävä, kun vain tahtoi, mutta ylen juonikas ja muuntelevainen. Monia ihailijaintansa hän kohteli sellaisella huoimattomuudella kuin ainoastaan hän rohkeni. Havaittuansa jonkun heistä luulevan toiveensa toteuvan hän heti masensi nämä toiveet jollakin terävällä pistopuheella. Hänen isänsä tahtoi kuitenkin häntä vaalinsa tekemään ja näkyi itse suosivan nuorta ruotsalaista kreiviä R., joka oli kaukaista sukua tämän perheen kanssa. Neiti Matilda kohteli kreiviä niin kuin toisiakin, ei paremmin eikä pahemminkaan, ja joka kerran tottui hänen joumiinsa, ei pitänyt niistä enää suurta lukua, vaan toivoi tämän nuoren naisen viimeinkin taipuvan rakastajansa luopumattomuuden kautta.

— Enemmän, enemmän. Minä tunnen muutamia kohtia orpanani elämäkerrasta.

— Mutta minä en tahtoisi millään muotou loutakata ketään. Jollei ole herra paroonin mieleen . . .

— Ei suinkaan. Tapaus on ylen tuttu, ja totuus teidän suussanne ei ole laisinkaan niin säälittömän, kuin kulkupuheet muiden.

— No siis! Kuuntelematta lempijuttuja heittäytyi Matilda mielensä koko vireydellä milloin yhteen milloin toiseen toimitukseen. Kaksi viikkoa hän maalasi mielikiihkoisesti; sitte heitti pois siveltimen ja rupesi lukemaan kasvitiedettä. Tuskin oli huhtonut läpitse Jumala ties kuinka monta kasvistoa ennen kuin heitti ne roskakoppaan ja sai halun ratsastaa. Kyllästyttyä tähän, hän rupesi kääntämään "Frithiofs-sagaa" englannin kielelle. Sill aikaa hän mielistyi Byronin kirjoihin ja rupesi kääntämään niitä ranskaksi. Ennen kuin mikään niistä töistä valmistui, sai hän halun soitantoon, ostatti kamariorut ja nyt löyhähti hänen päähänsä muuttaa Mozartin Don Juania soittettavaksi tällä oudolla soitokalulla. Hän oli muistaakseni ehtinyt valmistaa ensimmäisen näytöksen, kun sai eräänä päivänä nähdä hydro-oxyn-mikroskopin ja tuns alkia hillitsemättömän halun suurennuslasillisiin tutkimuksiin. Tämä kiihko johdatti hänen anatomiaan. Hän leikkaili pienen merisian, joka oli kuollut hääkkiinsä, ja väitti eläinsielun keksineensä bermoista. Siitä oli vaan yksi askele fysiologiaan. Hän tutki kaikki, mitä vain sai käsiinsä sen-laatuista; hän tahtoi tietää, sanoi hän, mitä ihmisen sielu on, sillä se on muka välttämättömästi jotakin ruumillista ainetta. Nähtyänsä oppineiden olevan erimielisiä siinä asiassa, hän laitatti pienen laboratorion ja alkoi työskennellä kemian kanssa. Nyt hän aikoi keksiä maailman peri-aiheen.

— Herran tähden! mitä vallattomuutta!

— Sanokaa enemmän, mitkä rikkaat, oivalliset luonnonlahjat, tuhlatuina ilman perättä ja pohjatta! Oh, tuo etsiväinen heuki, miksei se löytänyt mitään tarkoitusta-perää? Tämä runsaasti lahjoitettu ymmärrys, miksi sen piti teräänsä hioiman muka voidaksensa puhkaista olemattonta tyhjää? Näetteko noita säkeniä taolla ulkona, jotka hälyvät pimeässä myrskyn vallassa, tietä ja tarkoitusta

vailla! ne sammuvat tuokion kuluttua tyhjiin avaruuteen. — Semmoinen oli Matilda H:n siehu.

— Pyydän teitä, jatkakaa!

— Se käräjän-asia, johon minua kutsuttiin apua antamaan, oli eräs melkoisen suuri velanvaatimus, josta kruunu oli haastanut valtioneuvosta käräjiin. Hänellä oli 1808 vuoden sodan aikana ollut joku sumreikko yleinen kassa hoidettavana, hän oli sen sitten jättänyt tyhjäiselle virkamiehelle, joka nyt kuoltuansa oli jättänyt vajuusta kassaan. Kruunu antoi tarkasti tutkia asiaa ja valtioneuvos H. kietoutui tähän kamalään juttuun, joka oli viemäisillään hänen koko omaisuutensa tai kuitenkin isomman osan siitä, ja mikä pahinta, hänen virkakunniansa, hänen yhteis-kunnallisen arvonsa. Kaikki rippui siitä, tokko saattaisi näyttää esiin vainajan antaman kuitenkin saadusta summasta, mutta kaikki oli joutunut hukkaan, eikä löytynyt. Kaikki piilopaikat ja paperimyytyt haettiin läpitse, koko talo myllästettiin, vaan turhaan; kuitti oli kadoksissa ja valtioneuvos tuskallisimmassa pulassa.

Samaan aikaan tapahtui muutos neiti Matildassakin. Hän muuttui yhtä leppeäksi ja nöyräksi kuin ennen oli ollut tuima ja kopea. Jätti laboratorionsa sillensä; ei tietty mitä hän teeskenteli, vaan usein hän nähtiin miettivänä ja meksivänä. Puhuteltaessa hän ei kuullut, tahi säikähtyi ikään kuin olisi tavattu jossakin toimessa, jota hän tahtoi muilta salata. Hän kävi seura-huveissa kuin ennenkin, mutta useimmiten pensäänä ja kyllästyneenä, ikään kuin hänen mielestään nuoruus olisi kadottanut ruusunsa ja ilo viehättävän voimansa. Kuitenkin taisi hän punastua ja vauleta, ei tietty minkä tähden; kuis-kutus lähimmäisessä huoneessa saattoi väristyttää hänen hermojansa, oven nariua saattoi panna häntä vapisemaan.

Tämä muutos ei jäänyt isältä huomaamatta ja lisäsi paljon vanhuksen muita suruja. Hän tunsi

maailman liian hyvin, pettyöksensä siinä, mikä oli tyttärensä miettiväisyyden syynä, ja hän keksiki sen viimein täydellisesti. Se rakasti, lapsi raukka, mutta ei sitä suosittua miestä, joka oli aiottu hänen puolisoikseen, eikä ketaan muuta-kaan siitä uljaasta seurueesta, joka kokoutui hänen isänsä saleihin, vaan erästä nuorta lääkäriä, jota oli pyydetty neuvojaksi hänen fysiologiallisiin tutkimuksiinsa, — mies ilman nimettä ja rik-kaudetta, mutta vakainen, älykäs, mutta luonteelta ja käytökseltä kopea ja karttavainen. Se oli tuo vanha juttu: neiti Matilda lahjoitti sydämensä sille ainoalle, joka ei näyttänyt sitä ensin-kään kysyvän, sille joka ei milloinkaan sanonut hänelle kohteliasta sanaparista tai taipunut hänen mielensä mukaan. Ja hänen vaalinsa olikin kiitettävä; se mies oli sitte paraimpia lääkäreitä, ja saavutti maineen, joka voi vetää vertoja mille syntyperän etevyydelle hyvänsä; teidän sukunne, herra parooni, ei olisi tarvinnut hävetä lukiessaan häntä sukulaisekseen.

— Aivan oikein; laulen tietävän hänen nimensä. Mikä onnettomuus, ett'ei orpanani koh-talo yhdistynyt hänen kanssansa! Sepä olisi arvollisesti seurannut häntä hänen tieteellisellä ural-lansa; he olisivat yhdessä tunkeneet tiedon kaik-kien salaisuuksien läpitse. Oh, he olisivat mollemmat olleet hyvin onnelliset!

— Luuletteko niin? Kentiesi; minä en tiedä. Onpa kuitenkin vanha laki, jota ei yksinään sähkö seuraa, että vastakohtat lähenevät, mutta yhtäläisyydet karttavat toinen toistansa. Kuitenkin ta-pahtunee harvoin, että oppineet miehet rakastavat oppineita naisia, eikä se tässäkään tapahtunut. Minun täytyy myöntää setänne ansioksi, että hän *tässä* tapauksessa, vaikka tämä taipumus kovin soti hänen aikomuksiansa vastaan, todellakin oli kyllin vapamielinen uhraamaan kaikki tyyni tyt-tärensä onnen tähden. Hän kutsutti nuoren lää-

kärin luoksensa, suostui häneen, katseli asiaa kavalierin tupaan ja saneli melkein näin: Hyvä herra, te olette nuori, teillä on hyvä pää ja kelpo luonne, olette köyhä, se ei tee mitään, teillä on tulevaisuus edessänne, tyttäreni rakastaa teitä ja epäilemättä tekin olette häneen ihastunut mielettömän määrin niin kuin muutkin. Minä en ole mikään hirmulainen Lafontaine'n romaanista, päin vastoin on mieleeni, että kaikki kometiat päättyvät naimiseen; siis ottakaa hänet, koska kerran niin on asiain laita, luvatkaa vaan tehdä hänet onnelliseksi! — Nuori lääkäri näytti hämmästyneeltä, eikä tiennyt mitä sanoa. No pahuus, sanoi valtioneuvos H., joka osasi tarvittaissa puhua yhtä rotevasti kuin vanha busaari, minä en vaadi kiitoksia edeltäpäin, ne ovat väärää rahaa, herra; ottakaa tyttö ja kiittäkää jäljestäpäin, kun tiedätte miksi hän kelpaa. — Tähän tämä nuori mies vastasi: sallikaa minun heti lausua kiitokseni; tulkoon neiti Matilda onnelliseksi — toisen kanssa; minä olen jo valinnut, olen kihlannut jo kaksi vuotta sille!

Parooni H. nostatti hartioitansa.

Assessori jatkoi:

— Sielutieteellisiä ilmiöitä on, joista voidaan laskea lukua edeltäpäin suurettieteellisellä tarkkuudella. Mitä siitä seuraa, kun astut vanhan armon varpaan-känsän päälle, ei voi olla vissimpi kuin se vaikutus, mikä siitä lähtee, kun ylenkatsojan seläläisen innokkaan naiseu rakkautta, kuin neiti Matilda oli. Pahaksi onneksi oli isä ollut ylen luottava jalomieliseen tarjonkseensa, ett'ei jättänyt tyttärensä tietämättömäksi siitä. Sen täytyi siis saada tietää vastauksenkin. Sanotaan häneä kuulleen sen tyvenellä mielin, melkein ylenkatsoen; mutta muutaman päivän kuluttua hän oli julkisesti kreivi R:n kihlattu.

Tähän aikaan yhä enemmän synkistyivät ukkosen pilvet, jotka uhkasivat puhjeta valtioneuvos

H. päälle. Minä olin käyttänyt ja kokenut kaikkien luvallisia keinoja saadakseni tuota kamalaa asiaa yhä lykätynksi toistaseksi, mutta aika läheni ja asian ratkaisemista ei voitu enää viivyttää. Valtioneuvos tuli joka päivä synkkämielisemmäksi; ei näkynyt enää seuroissa, sulki itsensä työhuoneeseensa, valvoi myöhäseen yöhön eikä laakenut ketään luoksensa. Ainoastaan minulla oli lupa tulla ilmoittamatta millä aikaa vuorokaudesta hyvänsä keskustelemaan yhteisestä asiastamme, joka uhkasi saada onnettoman lopun.

Eräänä iltana tapasin minä tämän vanhan miehen hyvin innokkaasti asettelevan korttia. Katsokaa, sanoi hän minulle, nyt on sopinut tasaisesti seitsemän kertaa yhdeksistä. Minä asettelelen kuitenkin suhteen, arvaattehan; se täytyy löytää!

— Mutta ennen tulevaa maanantaita, muistutin minä; se on viimeinen määrämme, ja sitte oikeus päättää asian.

— Mitä! huudahti hän. Jo maanantaina? Noh, te näette minun olevan suruttomana. Minussa on jotakin, joka sanoo meidän löytävämme kuitenkin.

Se jokin oli korttien tasan sopiminen seitsemästi yhdeksistä. Hän ei kuitenkaan ollut työtönnä sillä välin. Tämä oli keskiviikko, jona minä kävin hänen tykönänsä. Tuorstaina hän kutsutti luoksensa Pohjalaisen, joka osasi käyttää arpakapulaa ja luultiin löytävän salatuita kapipeita. Perjantaina oli hänen tykönänsä joku Arkankeililainen, joka luki lohturunoja ja taisi toimittaa varastettuja kaluja takaisin. Lauvantaina lähetettiin hakemaan Lappalaista noita-ammua, jota mainittiin ihan ihmeitä tekeväksi. Ei kellaan näistä kolmesta ollut toki onni löytää sitä tärkeätä paperia. Lappalainen ainoastaan julisti valkotukkaisen herran tuovan kadonneen kalun jälleen. Minulla oli valkoiset hiukset; minua katseltiin kysyvin silmin, mutta minä en enää tullut

sukuuni, en osannut lohtia, enkä voinut voittaa mahdolltomia.

Sunnuntai tuli. Minä tulin ennen puoltapäivää vielä keskustelemaan muutamista seikoista päätöselityksessä, ja tapasin valtioneuvoksen lukemassa Lehnberg'in postillaa. Tunnettehan Lehnberg'in: kaunis kuori kaunopuheliasuutta, eikä niin? Juuri sopivaa lukemista, ajatuksen muualla käydessä. Neiti Matilda istui isänsä luona. Hän oli penseä ja ompimielinen, niin kuin oli ollut kihlauksestaan saakka kreivi Rin kanssa. Ei mikään voinut enää tuottaa hymyä hänen huulilleensa taikka kyynelettä hänen silmäänsä. Hän istui tuossa vasemman ikkunan vieressä; isänsä kirjoitus-pöydän edessä, joka seisoi keskellä laattiaa, jossa nyt on tuo ympyräinen pöytä; sohva oli tällä oikealla puolella, nuo vanhat kuvat riippuivat silloin niin kuin nytkin vastapäätä.

— Ne ovat ison-isäni ja ison-äitini, — selitti paroni H. nuorempi.

— . . . ainoastaan tapetit ovat muutetut . . . Minä näen ne vielä edessäni; tuossa sen vanhan diplomaatin, hengetön postilla edessänsä, josta hänen väsynyt sielunsa turhaan etsi lepou ja nöyryyttä, — tuossa nuoren, ja puolittain lakastuneen tytön, tyhjin puolikuollein sydäminensä, joka tuskin tuntui enää tykyttävän, eikä enää löytänyt vastausta taivaasta eikä maasta. Oh, mitä en olisi antanut taitaakseni tällä koetuksen hetkellä tarjota heille pisaraakaan iankaikkisen elämän vettä, joka yksinään sammuttaa palavaa janoamme ja on voimallinen täyttämään epäilevän ihmis-sydämmen ääretöntä tyhjyyttä! Mutta minulla ei ollut sitä kyllin jakaakseni toisille, ja jos minulla olisikin ollut, en olisi rohjennut tarjota sitä heille. Minä epäilin . . . Soveltias hetki kului, ja kummilukset syöksyivät tuohon tyhjiin sijaan.

Valtioneuvos H. nousi istualta, tarttui käteeni

ja sanoi hyvin arvokkaasti: ei siis ole yhtään toivoa enää!

Mitä oli minun vastaaminen? Luullakseni virkahdin jotakin, että *Jumala* sallisi silmin-nähtävää vääryyttä.

Hän vastasi: ystäväni, olette oikeassa; on *Jumalaa*kin!

Neiti Matilda nosti tässä kylmät valottomat silmänsä ja sanoi melkein ylenkatseella: se on *Sallimuksen* tahto! — Hän oli astunut kuningatar Kristiinan kolmea tunnettua astinta alaspäin, mutta hän ei seisahtanut siihen. Nainen tunkee syvälle sydämmen asioissa, — ja usko on sydämmen asia.

Hänen vielä istuessaan, käsi nojattuna mustia hiuksiansa ja ajattelevaa otsaansa vastaan, saivat ruskeat silmänsä äkkiä vähän entistä vilkkauttansa ja uhkea hymy alkoi näkyä hänen kauniilla huulillaan. Uskalias, julkea ajatus leimahti hänelle mieleensä ja antoi jälleen hänen bengelensä entisen jänteveyden. Isäni, huudahti hän, kutsuttakaamme tänne Rödler! —

Kuka oli Rödler? Eräs onnen-kokkia, muskantti, jonka työnä nykyään oli soittaa violoncellin saksalaisen opera-joukon seurassa, joka silloin luullakseni ensikerran viehätti Helsingin taidenaattijoita. Tämä mies ei ollut mikään tavallinen ihminen ja oli tietysti ollut monenkaltaisissa kohtauksissa, vaikka ei niistä paljon tietty. Kuiskuteltiin hänen olevan Puolalaisen aatellis-miehen ylevää sukua ja olleen Napoleon'in palveluksessa, mutta jonkun kaksin-taistelun eli kukaties muiden vielä arveluttavimpien syiden tähden ajetuksi maanpakolaisuuteen ja nyt täytyvän kuleksia vieraalla nimellä. Hän oli kaunon oleskellut itämailla ja puhui sujuvasti, en tiedä kuinka monta elävää kieltä. Muuten hän oli noin neljän-kymmenen paikoilla, musta silmänsä alta, pulskea vartalolta, osoittaen villiityneitä jälkiä kauniista miehuudesta ja käytöksen jaloudesta. Vaikk'ei

hän enää ollut uori ja vaikka maineensa oli jokseenkin epäiltävä, oli hänessä paljon, mikä miellytti naisia, johonka tuli päälliseksi laulo hänen osaavansa lunoa henkiä.

Rödleristä kerrottiin melkein yhtä ihmeteltäviä juttuja kuin nykyään Home'sta. Hän rentusteli aika lailla, ja sepä oli tietysti syytä, minkä tähden hän nyt oli pienessä opera-soittokunnassa, vaikka toiset lukivat hänen perikatonsa omettoman rakkauden seuraukseksi. Mutta kuinka paljon hän oli päähtynytkin, ei hän milloinkaan urohtanut yösydäntä, kellon lyödessä kaksitoista, vetää pientä kultaista lyömäkelloa, jonka oli pitänyt tallella enisestä varallisuudestaan. Silloin sanottiin kellon soineen outoa, surullista säveltä, ja Rödler vaipui siltä aikaa muutamaksi minuutiksi syvään synkkämielisyYTEEN, josta ei kukaan voinut herättää häntä, jonka perästä hän taas nousi niin selkeänä päästensä, kuin olisi hän paastonnut kolme päivää. Minä puolestani näen siinä ainoastaan tavallisen muistutteen Schiller'in tai muiden henkien näkiöistä. Oudompaa oli, mitä juteltiin hänen soitannostansa. Hän oli mestari soittamaan violonsellia, mutta vielä suurempi sitraa käyttämään. Tällä tuntehokkaalla ja synkkämielisellä soittimella hän taisi soitella ihmeellisimpiä säveleitä ja niille hän lauloi väliin villin, oudon muotin vieraalla kielellä. Silloin kuului, sanottiin, joka huuralta salainen kauku; seinät näyttivät elävän ja huokaavan; huonekalut liikkivat tahtia myöten; ikkunan ruudut helisivät ikään kuin särkymäisillään; ovet aukenivat ja menivät kiinni itsestensä; ruumiittomia hahmoja luikahteli seinillä ja kalmankarvaisia kasvoja tuijotteli ikkunaverhojen takaa. Näitä sekä muita ilmiöitä sanottiin usein ilmestyneen Rödlerin oisilla juomingeilla ja loppuivat tavallisesti siihen, että juomatoverit, äkkiä selkeiksi muuttuneina, läksivät pakoon, tuntien paholaisauron heitä ta-

kaa ajavan kadulla. Se ei kuitenkaan estänyt, että he toisena päivänä saivat maksaa ritinkinsä.

Sellainen oli se mies, jota neiti Matilda esitti apulaiseksi sitä vastaan, jota hän nimitti sallimukseksi. En moiti hänen isäänsä, että suostui siihen. Juureton leväkasvi ajelee meren aalloilla, kunnes tujaa hanksihylyn palasen, yhtä tuettoman kuin sekin, ja kietoo itsensä kiini siihen. Valtioneuvos H. otti Rödlerin viimeiseksi turvaksensa; tyttärensä taas valitsi hänen uhalla. *Sallimus* oli muka rautakouralla raadellut hänen sydämiensä kevään ensimmäistä kukoistusta; hän tahtoi kostaa tätä hirmuvaltaa ja sen vuoksi hän kutsui aaveilukset avuksi.

Minä läksin pois täydessä päätöksessä olla palaamatta ennen kuin arpa olisi heitetty ja asia ratkaistu. Mutta samana päivänä illalla sain kirjeen Hämeenlinnasta ja odottamattoman tiedon, että siellä olevasta maankansliasta oli löytynyt vanha verokirja, johon ennen mainittu virkamies vainaja oli kirjoittanut saaneensa sittemmin valtioneuvos H:lta muutaman summan Venäjän hopeata, vastaavan lähes puolta kruunun velkomaa (toinen puoli kassaa oli ollut Ruotsin rahaa). Tämän iloisen sanoman kanssa kiiruhdin kohta valtioneuvoksen luoksi.

Kello oli 10 ja 11 välillä illalla. Minua laskettiin saliin; mutta työhuoneen ovi oli salvattu sisäpuolelta, ja minun täytyi varota. Kuulin ääniä, enkä voinut epäillä Rödlerin olevan täällä. Vähän ajan kuluttua alkoi hän soittaa. Olin kuulut hänen violonsellinsa, vaan en koskaan sitraansa. Se oli heikko-ääninen soitin, jonka säveleillä alussa ei ollut mitään eriskummaista.

Kun varovaisuus esti koputtamasta ovele, istahdin sohvalle ja ajoin odottaa, mitä oli tuleva. Yksi ainoa lamppu paloi salissa valaisten himmeästi Kustaa III:n hyvin tunnettua kuvaa seinässä vastapäätä.

Vasten tahtoani täytyi minun kuunnella jo-

kaista ääntä sisä-huoneesta. Sitran ääni vahvistui vähittäin, jota seurasi viimein jokin laulun-tapainen tai enemmän laenta-laulu, jonka sanoja en voinut ymmärtää. Se oli outo villi nuotti, jonka kaltaista en ole kuullut koskaan ennen taikka jälkeinpäin; milloin uhkaava ja uskalias, milloin lempeä ja rukoileva, mutta kaiken sen aikaa yksi-jonoinen niin kuin ne laulut, joilla venäläinen sotamies ilmoittaa sydämensä aavehtivia huokauksia ja toiveita. Yö, hiljaisuus, yksinäisyys, lampon himmeä valo ja salaiset vehkeet lähimmäisessä huoneessa, kaikki yhteensä teki laulun tenhollisemmaksi ja vaikutti kuvitukseen. Kohta rupesi minunkin haaveeni pabasti ilveilemään kansani. Olin muka kuulevinani sieltä sisästä noita selittämättömiä huokailevia kaikuja, joiden sanottiin seuraavan Rödlerin laulua ja jotka niin usein olivat kaunistaneet hänen juoma-seuraansa. Muistutelllessani kaikkia niitä kummastuttavia juttuja, kammostutti minuaakin selittämättömällä tavalla. Joka tuokio odotin kuulevani oven aukenevan tai ikkunain helisevän. Oli tosiaankin mielestäni niin kuin olisi huonekalut ruvenneet liikkumaan, lyöden tahtia nuottiin, ja luodessani silmät Kustaa III:n kuvan, näin selvästi sen kasvojen elähtelevän, huulten hymyilevän ja noiden suurten, nerokkaiden silmien katselevan minua ihmeen elävästi, tuttavasti, melkein kujeellisesti. Näönhauraus tuli niin suureksi, että pimitti ja pyörytti silmiäni; kaikki seinät ja nurkat kaikuivat, hahmuja vilahti ohitse tavoittaen hiuksiani, käsiä ojentui tarttuen minun käsiini, kalmankarvaisia kasvoja kurkisteli ikkunaverhojen takaa, katsellen minua irvistelevin silmin. Minä juoksahdin pystyyn tietämättä enää, mitä tein, selittämättömän kauhistuksen tunto valloitti minut; minä aioin paeta, vaan en voinut, jäin keskelle laattia seisomaan voimattomana pääsemään paikalta, ja kylmä väristys kulki ruumiissani . . .

Samassa aukeni sisähuoneen ovi ja neiti Matilda tuli ulos kovin kalpeana, mutta ilman pelou merkittä. — Vettä! huusi hän; isäni ei voi hyvin.

Minä sain heti järkeni jälleen ja kiiruhdin sisään. Vanha herra oli mennyt tainnoksiin, vaan se oli pian katoava puhti; hän tointuikin kohta saatuaan raikasta vettä. Hänen viereksensä samassa paikassa, jossa minä nyt istun, istui Rödler ikäänkuin horrokseen vaipuneena, silmät auki mutta tuijottamassa, oikea käsi niin kuin puuduksissa sitran kielien päällä. Hänen lyömä-kelloensa soi vielä; sävel tuntui niin kuin pilloitetua soitto-tuosaa ääni; sama nuotti, jonka oli sitrallakin soittanut. Minä katsoin kelloani, se osoitti puoli-yötä. Katselin huonetta; ei mikään ollut muuttunut. Huonekalut seisoivat hiljaa paikoillaan, vanhat kuvat olivat liikkumattomina kehyksissään, ei mitään outoa ollut nähtävänä ikkuna-verhojen takaa.

Vähän ajan kuluttua heräsi Rödler ikään kuin unesta, pyhkäsi kädellä otsaansa jaanoi hilpeästi ja luontevasti anteeksi tätä, jota hän nimitti hetken hajamielisyudeksi. Valtioneuvos näytti hämmästyneeltä, neiti Matilda liikutelta; minun läsnä-oloni oli heille haitaksi. Ei sanaakaan vaihdettu Rödlerin näin myöhäisestä olosta täällä, ja pitkä, synkkä vieras lähti kohta pois, kumartuen niin teeskentelemättömästi, niin täydellisesti herras-miehen tapaan, että kysyin itseltäni, kuinka tämä oli mahdollista näin eriskummaisen tapauksen perästä, joka vähän ennen epäilemättä oli tässä huoneessa tapahtunut.

Minä riensin mainitsemaan tuota Hämeenlinnasta saatua tietoa, ja tämä liikutti hartaasti vanhan miehen mieltä. Ystäväni, sanoi hän ja tarttui käteeni, te lahjoitate minulle puolet omaisuuttani ja toivoni mukaan koko kansalaisarvoni. Älkää kysykö, mitä täällä on tapahtunut; olkoon se teille kylläksi, että nyt olen varsin vakuutettu

kuitin kadotuksesta. Minä tiedän päälliseksi, ett'ei kuittia ole milloinkaan kirjoitettu; se on luvattu minulle, mutta minua on petetty. Arvattavasti ei ole voitu jättää kirjoittamatta tuota venäjän hopearahaa verokirjaan ja sen vuoksi on saatu tytyä puoleen summaan. — Kunniani on kummiinkin pelastettu tuon todistuksen kautta, ja lopun maksan minä mielelläni. Olin toivonut jättää tyttärelleeni melkoisen omaisuuden; mitä jää jäljelle on kuitenkin riittävä hänelle, huoletonna elää; ja hän on tuleva onnelliseksi tulevan miehensä kanssa.

Naissä sanoissa oli lempeys ja arvollisuus semmoinen, joka olisi ansainnut paremman kohtalon.

Neiti Matilda ei ollut mikään tunnettu, kiittämätön tytär, mutta tarvitsi jotakin, joka olisi täyttänyt hänen tyhjän sydämensä, ja valitettavasti ei isänsä eikä kreivi R. voineet täyttää tuota vajavaa sijaa hänen innokkaassa, voimakkaassa ja runsaasti lahjoitetussa, mutta väärään suuntaan johdatetussa naissydämissään. Hän vastasi hujamielisesti: niin kyllä, isäni! Ja minä läksin pois miettien missä hänen ajatuksensa lienevät liikkuneet tällä hetkellä.

Toisena päivänä lykättiin asia taas toistaiseksi verokirjan tähden, ja riita-asia päättyi joukon ajan kuluttua niin, että valtioneuvos H. sai maksaa loppusumman sen kursin jälkeen, joka oli ruotsin rahalla kohta sodan lakattua.

Koska tämä kurssi oli tavattoman alhainen, ei vahinko ollut niin suuri kuin oli pelätty, ja siveydellinen voitto jäi meidän puolellemme, kun yleisön mieli tuli vakuutetuksi, ett'ei valtioneuvos H. vaan mainittu, nyt kuollut virkamies oli rahat tuhlannut. Mitä kuittiin tulee, olin kauan tietämättömyydessä, mikä sinä merkkillisenä sunnuntai-ilta oli uskottanut valtioneuvosta, ett'ei sitä koskaan olisi kirjoitettu, joka minusta oli tuskin uskottavaa. Vasta monta vuotta siitä sain kuulakseni Rödlerin jossakin tilaisuudessa, kun viime

oli hellittänyt hänen kielensä, kertoneen, kuinka hän valtioneuvos H. luona oli luvonut esiin hegen. Se henki oli tietysti tuo virkamies vainaja, joka oli tunnustanut petöksensä ja saonut, ett'ei kuittia ole ollutkaan. Rödler'in läsnä-olo, kummitukset ja tuon vanhan miehen taintaminen oli siis oleva välittömässä yhteydessä tämän tunnustuksen kanssa.

Paljoa enemmän kuin kummituksiin oli mieleni kiinnitetty toiseen tapaukseen, joka myös oli läheisessä yhteydessä näitten tapausten kanssa. Minä näin tästä edes harvoin neiti Matildan, mutta tiesin hänen saaneen isänsä vielä viivyttyämään tuota jo määrättyä häpäivää. Luonto näkyi yhdistäneen tähän erinomaisen tyttöön miehen levottomasti tutkivan hengen ja naisen yhtä levottoman, hylätyn sydämen. Hän ryhtyi nyt henkensä kaikilla voimilla tutkimaan salamietteisiä tieteitä, luki Alberto Magnoa, Kabbalaa ja Cagliostron historiaa sekaisin, samalla aikaa kuin jumalisen Jung'in kuuluisaa henki-oppia. Rödler oli hänen opettajansa eli ehkä enemmän mielenheimolaisensa, ja hellällä isälliänsä, joka ei saattanut olla näkemättä tätä vaaraa, ei ollut rohkeutta tai voimaa estääksensä sitä. Matildan maine alkoi loukkautua kanssakäynnistä tämän, sellaisessa huudossa ja tilassa olevan, miehen kanssa. Eipä pysynyt kauan salattuna, että noita salamietteisiä tutkimisia jatkettiin yön-aikana ja ovet suljettuina; ja kuu päälliseksi Rödler jäi kaupunkiin opera-joukon lähdeyttä, kuiskuteltiin pian kummallisia juttuja, jotka viimein tulivat valtioneuvokse korviin. Huolellinen isä päätti kerrassaan lopettaa panettelemiset, kutsui kreivi R:n, joka oleskeli Ruotsissa, ja määräsi Lokakuun 15 päivän peruuttamatta häpäiväksi. Tahdon olla lyhyt; asia on luultavasti näin tuttu. 14 päivä Lokakuuta katosi neiti Matilda H. tietämättömiin, ja muutaman ajan perästä saatiin kuulla hänen sekä Rödler'in pur-

jehtineen avonaisella virolais-veneellä Raaveliin ja sieltä englantilaisella laivalla Amerikkaan. Isälensä hän jätti lyhyen kirjeen, jossaanoi anteeksi, että hänen oli täytynyt paeta. Hän tiesi, kirjoitti hän, ettei isä koskaan olisi suostunut hänen naimisensa sen ainoan miehen kanssa, joka ymmärsi häntä, ja joka taisi tehdä hänet onnelliseksi: hän oli nyt muka sellaisen voiman omistaja, joka ylentäi hänet onnen kohtalon yli j. n. e. Kreivi R:stä hän ei kirjoittanut sanaakaan.

Valtionenueos H. ei elänyt kauan tämän perheellisen murheen jälkeen. Hän kuoli järkähtämättömää uskossansa järjen johtoon, käskettyänsä vähäistä ennen kamaripalveliansa ottamaan pois kuoleman-lastua kynttilästä, koska se merkitsee jonkun kuolevan. Hänen tyttärensä saottiin jonkun aikaa loistaneen Amerikassa nerolansa, kauneutellansa ja tavattomalla tiedollansa. Avioliittonsa oli lapseton ja onneton; miehensä jätti hänen; jonkun ajan hän elätti itseänsä sanomalehden kirjoittamisella New-Orleansissa, ja kuoli viimein höyrylaivassa, joka räjähtyi ilmaan Mississippivirralla. Rödler:stä tiedetään vain sen verta, että hän aina eteenkinpäin oli huudossa henkien luoamisestansa ja oli luultavasti Home'n edelläkävää, mikä ei kuitenkaan voinut estää häntä saavuttamasta surmansa tappelussa Intiania vastaan Floridassa. Helsinkiin hän jätti omituisen muiston. Täällä oli harvassaan sitroja, mutta sitä enemmän kitarreja, ja vielä kymmenen, viiden-toista vuoden kuluttua siitä kuin Rödler'in sitra nostatti niin paljon huhua, oli jokaisella, joka tahoi kuulua hyvään seura-piiriin, erinomainen kiikko soittaa kitarria.

Tähän lopetti assessori L. kertomuksensa. Tuskin olisit enää tuntenut tuota pientä kuivaa

ukkoa, jonka tavallinen ulkomuoto oli kankea ja vähän teeskeltty ja koko olento hiljainen ja karttavainen. Häntä elähytti nähtävästi joku suuri ajatus, joka oli kertomuksensa pohjana ja tietynä perusjohteena hänen elämässänsä. Sanansa saivat toisinaan terävyyden semmoisen, joka hämmästytti niitä, jotka tunsivat hänen tavallisen häveytensä, väliin kävivät niin lempeiksi, että kyyneleet tulivat hänelle silmiin. Kauan kovettunut kuori hänen sydämmensä ympäriltä näytti auneen: muisto oli herännyt, joka johdatti häntä, tavallisen sananvaihto-piiriänsä ulommaksi ja vei hänet muassansa. Hän ei ollut virkanut sanaakaan omista tunteistansa, ja kuitenkin huomasivat kaikki hänen rakastaneen tuota eriskummaista, oikullista, kaunista tyttöä, vaikka toinen syy, hänen järkähtämätön mielipiteensä, nyt pakoitti häntä sitä tuomitsemaan niin ankarasti ja kuvailemaan niin eduttomassa valossa. Hän oli vanha nuorimies: kukaties oli tämä salainen, eikä milloinkaan ennen aavistettu rakkaus ollut ainoa hänen elämässänsä, ja kuitenkin hän oikeutta istui siinä asiassa, hiukkaakaan poikkeematta siitä, mitä hän piti omantunnon velvollisuutena. Tamakin kuivettanut vanha sydän oli siis kerran uneksinnut onnellisuutta, toisen kerran taas, näiden unelmien kadottua, ollut vajaa ja tyhjä; mutta se oli viimein löytänyt tarkoituksen-perän ja saanut sisällön; se täyttyi täyteensä vahvalla uskolla ja tykytti lämpimästi vielä, vaikka jo aikoja sitte oli surkastunut.

Isäntämme parooni H. oli hämillänsä ja liikuttetuna. Hän ehkä katui, että oli sallinut kertoa tätä juttua, joka niin läheltä ja arasti koski hänen perheensä historiaan. Päälliseksi oli siinä paljo, mikä soti hänen ajatuksiensa vastaan. Hän virkkoi nyt vähän närkeästyksissään:

— Assessori hyvä, tuo kaikki lienee tekoasiain puolesta totta, sitä en tahdo kieltää, vaikka

te kerrotte minulle tapauksia syinensä perusteina, joista minä, johon ne kumminkin jotenkin liikelä koskevat, en ole isommalta osalta tiennyt mitään. Suottehan kuitenkin minun tehdä muutamia muistutuksia?

— Aivan mielelläni, herra paroni. Olen siitä kiitollinen.

— Mitä ensin setiäni tulee, näyitte pitävän hänen pieniä heikkouksiansa aivan tärkeinä, unohtaan hänen muuten koko elämänsänsä olleen miettiväisen miehen, joka todella, eikä ainoastaan puheenparreksensa, piti järjen johtoa ohjeensa.

— Se on totta, sen hän teki, ja minä olin usein tilaisuudessa kunnioittaa hänen terävää järkeänsä, hänen järkevää, hyödyllistä vaikutustansa. Mutta rohkenin äsken muistuttaa, uskon olevan sydämmen asian, ja siinä asiassa oli tällä muuten yivällisellä miehellä vajavainen sija, niin muodoin myös heikkous, jonka tähden en moiti vastavarten häntä, koska se olikin koko aikakauden omituisuutta.

— Olemme saaneet maalikuvilla varustetun tarinan, — koiskasi N:n rouva lähimmälensä, tohtori C:lle. — Saattepa nähdä, että nyt tulee opettavainen selitys.

— No, vaikkapa niinkin, — jatkoi paroni H. —, että olette teidän kannaltanne arvostelleet setiäni oikein: luuletkko, assessori hyvä, jonkun tytön, olkoonpa kasvatettu mihin mieli-alain hyvänsä, olevan vapaa sydämmen haurauksista? Te itse päätätte onnettoman rakkauden ja vähän ylenmielellisen luonnonlaadun olleen syynä orpanani Matildan surkuteltavaan virheeseen. Milläpä oikeudella sekoitate siihen uskonnollisia mielipiteitä? Eikö ole ollut tuhansittain nuoria tyttöjä, jotka ovat kantaneet hurskauden nimeä ja kuitenkin antaneet omenkokiain kousteilla itsensä pettäjä? Ja jos Matilda olisikin ollut jumalainen, niin kuin näyitte tahtoneen, eikö juuri hän, koska kerran luonteensa sellainen oli, olisi tullut vieh-

keiliäksi, tulematta kuitenkaan pyhäksi? Eikö hän muiden hullutustensa lisäksi olisi päähänsä saanut uskonnimman, joka on kaikista hullutuksista suurin?

— Herra paroni, — ja tätä sanoessansa punastui vanha assessori, niin kuin innokas nuorukainen, — minä en tahdo työntää kellekkään omaa ajatustani. Minun vakuutuksen on että, jos kohta järki määrääkin tekojamme mitan, sydän kumminkin ohjaa koko elämämme. Tämä sydän on syvyys, jota ei kukaan ole mitaunut ja jota ei mikään maallinen tunne voi täysin täyttää. Mätärkaa siihen kaikki avut, kaikki himot ja halut, rakkauskain siihen luettuna, joka kuitenkin on kaikista voimallisin; antakaa kaikkien tunteiden, joiden päämäärä on tässä maailmassa, syökyä sinne sisään ja koettakaa niillä täyttää tätä mittaamatonta syvyyttä! Noiden maallisten tarkoitusten takaa, jotka näyttävät käsittävän kaikki, sulkevan kaikki, — näiden takaa löydätte vielä salaisia loukkoja, tietämättömiä piilopaikkoja, joissa liikkuu jotakin, jota ette ymmärrä. Nämät salarotkot voivat laajentua taikka supistua elämän vaiheista ja vaikutuksista, sillä sydän on venyväisempi kuin kulta ja höyry. Tämä tuntematon jokin saattaa väliin piillä niin syvällä, ette huomaa etkettä aaveksi sen olemista, mutta väliin se kuohuu reunoihin saakka ja vakaisin vaatien tydyttämistä. Nukkukaa, jos nukkua voitte, tämä jokin ei ole teitä estävä, ellei juuri epäselvänä unelmana: herätkää, niin olette sen taas löytävä sielunne pohjasta. Se toki aina sinuä asuu, saavuttamattomana, voittamattomana; ja vaikkapa itseänne varustaisitte suurimmalla inhimillisellä viisaudella, vaikkapa asettaisitte tuhansittain terävimpiä järkenne takomia tukaimia sitä vastaan, niin ette voi sitä paeta, ette kykene sitä hävittämään; se pysyy kuitenkin olentonne pohjassa. Tahdotteko minun teille sanomaan, mikä tämä tietämätön on? Se on ijankaikkinen elämä, jota ette voi tehdä

mitättömäksi, kun olette kuolematon henki, te niin kuin me kaikki: se on kipinä jostakin korkeammasta, joka on teille syntyperäistä, ja jota ette voi sammuttaa, kun se näkymättömänä sitoo teidän olentonne siihen alkuperään, josta olette tulleet, ja siihen loppuperaan, johon joudutte. Oletteko lukeneet Schubertin ”Luonnontieteiden Yöpuolta,” kahdettatoista lukua: tulevaisen elämän voimista, jotka ovat nykyisissämme kätkeytyinä?

— Eä muistele sitä.

— Minä pyydän, lukekaa se kirja; se sanoo teille selvästi, mitä minä vain epäselvästi osaan siitä sanoa. Se selittää teille, kuinka se laki, joka sitoo koko luonnon jakson, aina jokuisessa olentojen ilmiössä, antaa toisen vajavaisemman liitoksen sisältää toisen ja täydellisemmän enteitä. Kiertotähdistössä, maapallon muodostumisessa, kasvukunnassa, eläinkunnassa, kaikkialla näette ylevämmän olemis-muodon avustavaisesti liittyvän alhaisempaan. Ylhäisemmät kasvilajit kantavat jo korkeamman elämän-enteitä kukoistuksensa kaipailevassa lemmussa; jaloimmat eläinten-suvut näyttävät kufsannossansa jotakin ihmisellistä, ja ihmisellä itsellään on lukemattomia kauniita, vaikka harvoin ymmärrettyjä heijastuksia lähin-tulevasta olennosta. Oletteko nähneet, kuinka heikkomielisenkin eläimen-tapaiset, höperöt kasvot jalostuvat, ikäänkuin ihmistyvät kuoleman hetkellä? Oletteko koskaan nähneet taivaallista kirkastumisen loistoa kuolevan lapsen silmissä? On selvä, että tämä tietämätön ylevämpi tulee selvimmän ilmi muuttamisen hetkellä, vieläpä silloin häviää tuota huonompaa olemisen muotoa. Mutta sama ylevämpi säkenöitsee esiin kaikkialla elämässä, neron korkeimmissa ilmiöissä, ja typerimmän hämärissä aavistuksissa, — ainoastaan niin, että mikä tulevasa elämässä on nouseva ylös ihan itsetietävänä voimana ja kukkana, se ilmautuu täällä käsittämättömänä, ei koskaan tytyväisenä kaipauksena,

ikään kuin tuo kummallinen, selittämätön kevään-tunto, joka väliin valloittaa meidät sydäntalvella. Tämä halu, herra parooni, on sydämemme vajavainen paikka, joka katsellessansa yhä eteenpäin ei täyty milloinkaan ajallisista tarkoituksista. Ja kuitenkin etsii se alinomaan täytettä ja tydyttämistä. On vain yksi, joka voi sen täysin täyttää, ja se on sen oma alkulähde, ijankaikkinen elämä Jumalassa. Missä sitä ei ole, siinä haperoitse toivomme pimeydessä, ja pimeydessä kohtaa sitä toinen maailma, kummitusten joukko, joilla uskonnon kanssa on se yhteys, että nekin ovat olentoja toisesta piiristä, varjoja tulevasta elämästä. Näihin tarttuu nyt haperoiva toivomme, luullen niissä löytäneensä ijankaikkisen päämääränsä. Mutta hän pettyy: nämät varjot ovat vaan maallisen olonme heikkoja heijastuksia, saman maailman haamuja kuin me itsekin, ja sen vuoksi voimattomia. Hui-kentelevia olentoja niinkuin me itsekkin, kykenemättömiä selittämään olemisemme pulmaa eli samuttamaan henkemme määrätöntä janoa.

— Nyt, herra parooni, — lisäsi assessori totisena, — olen vastannut kysymyksiinne taitoni mukaan. Minun vakuutukseni on lyhyesti sanoen, että jokainen tyhjä paikka ponnistelee täyttyäkseen. Perin pohjainen uskottomuus on mahdotonta: joka ei usko Jumalaan, sen täytyy uskoa kummituksiin.

— Mutta te uskotte molempiin, te herra assessori! — virkkoi pilkalla tohtori C., aikoen kääntää puhetta leikkillisemmälle uralle.

— Suokaa anteeksi, herra tohtori, — vastasi vanhus, — te te'ette vaan, mitä tuhannet muut tekevät: te sekoitate uskon ja taikauskon. Minä uskon henkiin, kun se on itsestensä tietty seuraus sielun kuolemattomuudesta. Eä myöskään tahdo monen uskottavaa todistusta vastaan kieltää niiden erinomaisissa tilaisuuksissa tulevan luonnollisten aistimienme huomattaviksi, ja tulee minun

muistuttaa tässä että, jos yhdeksänkymmenettäkin sellaista tapausta on näön häirauksia eli petosta, ja ainoastaan yksi ainoa sitä laattaa, jota ei käy kieltää, niin tämä yksi ainoa on riittävä todistamaan teko-asian oikeutta ja peruntamaan vastalauseet. En minä sentähden usko *taikvoja*, herra tohtori, saati sokeata sallimusta — siis en pelkää kolmetoista lukua pöydän ympärillä enkä karta ristissä olevaa oljenkortta, en usko onnea tai onnettomuutta määrä-päivinä, en koputtavia henkiä enkä muuta sellaista, jolla ei voi ihmisellisessä tai jumalallisessa katsannossa olla mitään järjestä merkitystä.

— Ei, lopettakaa kaikella muotoa, nyt alatte pettyä itse sanoissamme! — huudahti ryökinä M. ja nosti varoittaen etusormensa. — mitä mieltä on siinä: te uskotte henkiä olevan, vaan ei koputtavia henkiä? Saadaanpa nähdä hyvän assessorin viimein tohtivan epäillä itse Home'akin!

— Ja pyhää psykografia! — kuiskasi tohtori C., vilahaen isäntäämme.

— Niin, kunniani, — virkahti parooni H., — assessoria täytyy vetää oikeuteen väärä-uskoisuudesta. Enkö ole sanonut, että minä viimein olen oikeauskoisin koko kunnioitettavassa seurassa?

— Koputtajahenget ovat ilveitä ja Home ilveiliä, — vastasi assessori lyhyesti.

— Oh, — sanoi N:n rouva, — älkää uskoka, assessori, että pääsette mahtisanoilla! Home'a ilveiliäksi! Sehän on valtio-kavaltamista!

— Sanokaa majesteetin rikosta! — korjasi tohtori C. — Muistellessamme, mitä tapahtui talvipalatsissa ja Tuileriässä . . .

— Todistusta! Todistusta! — vaati parooni K. Assessori naurahti. — Täytyykö minun toistamiseen sanoa, — sanoi hän, — henkien piirillä olevan lakinsa yhtä hyvin kuin luonnonkin? Onko hullumpaa hulluutta kuin uskoa kuolleiden, vieläpä viisimpienkä ja parasten maan päällä eläneiden

henkien — vieläpä herramme ja vapahtajammekin, jota myös on kutsuttu naputtavilla pöydillä, — uskoa niiden olevan aina valmiita tottelemaan joka miehen hassuja mieleen-juolahtamia ja vastaamaan kaikenlaisille itsevisaille, ja luonnoltansa ilettävälle ihmisille, joidenka päähän pöllähtää huvitella itseänsä jonakuna iltana muun ajauvietteen puuttessa? Olen hiljan lkenut Horningin kirjeen "kuolemattomasta Heinestä," jota on ruotsinkin kieleen kääntämällä kunnioitettu. Heine juttelee siinä henkien maailmasta mitättömmimpiä juttuja, jommoisia joka jokseenkin sukkela koulupoika taitaisi itse päästään sepitellä. Se on kurjinta ilveilystä mitä minä olen lkenut, ja olen kuitenkin lkenut sellaista jokseenkin.

— Niinmuodoin pidätte Hornung'in sekä Home'n pettajina.

— Ilveiliöinä, ei pettajina, sillä luultavasti itse uskovat ilmiöiden olevan tosia. Home on epäilemättä eriskummainen ihminen. Hänellä on hyvin paljo maneiillistä voimaa, joka eräissä kohdissa, jolloin hermojen vaikutus on kivun kiihdyttämänä, vaikuttaa voimakkaasti muihin ihmisiin. Tällä maneiillisellä eli, jos niin tahdotte, myötätunteisella voimalla voi hän toisissa herättää tunteita ja mielikuvia, jotka ovat siinneet hänessä itsessään; — muutamissa aivan heikkoja, mutta toisissa niin voimakkaita, että vaikuttavat näkö-, kuulo- ja tunto-hermoihin. Home'n haaveet ovat näiden ihmisten aistimien huomattavina: he näkevät ja tuntevat käsiä ilmassa; kuulevat säveliä rumputettavan ikkuna-runduilla; taikka soitettavan suljetussa pianossa; näkevät huonekaluja ja ihmisiä nostettavan ja muutettavan sekaisin; luulevat itsensä nostetaiksi paikalta ja joutuvat lukemattomain vehkeiden viipperöiksi. Kaikessa tässä on vain sen verta petosta, että Home valitsee heikkohermoisia ihmisiä ja eroittaa pois vahvemmat, jotka hän tottuneilla silmillään heti tuntee. Muu-

ten on kaikki vain haaveen ilveitä ja yhtä vähän varsinaisia henkiä, kuin unemmekaan.

— Te luulette siis Rödler'inkin . . .

— Rödler oli Home'n edellä käviä, ei parempi eikä pahempi. Rödler'kin tarvitsi pimeyttä ja sydän-yötä kiihoittauksensa haavetta. Hornung'in Heine näytti itseinsä ainoastaan ikkunoiden ollessa verhoissa, eikä sallinut tähtienkään valoa.

— Assessori kulta, — alkoi parooni H. vähän mieli-pahoissansa, — kaikki nämä ovat arvelmia, eikä todistuksia. Minä tunnen Home'n omasta kokemuksestani. Ja jos tahtoisitte ilman edeltäksin päättämättä oppia tuntemaan psykografia, niin te, tässä filassa epäuskoinen, tulisitte toiseen päätökseen.

— Olkaa niin hyvä ja sanokaa ajatuksenne psykografista, — kehoitti tohtori C pilkistäen silmiänsä.

— Minun ajatukseni on, että koputtavat hengen ovat yhtä vähän henkiä, kuin Home'n kädet, ja että niiden sikiö, psykografi, yhtä vähän kuin miunu uneni on henkien sananlennätin. Onpa kyllä paljo, että sillä ilmiöllä on joku rahtu totuutta. Psykografian viisari liikkuu samalla hermoivoimalla, joka panee pöydät eli mitkä muut kappaleet hyvänsä liikkumaan, mutta psykografilla on se etu, ett'ei ole niin liian ilveiltävä kuin pöytätaussi. Tämä hermovoima joka on, huomataksaa se, luonnollinen ilmaus, vastaan-ottaa vaikutusta meidän yhteen ko'otuista ajatuksistamme, vieläpä toisinaan hämaristä, tuskin havaituista mielihuomioistammekin, ja se johdattaa tämän vaikutuksen viisarihin, joka viittaa kirjaimiin, ja sillä tavalla kykenee vastaamaan kysymyksiin. Vielä paälliseksi, nämät vastaukset saattavat ilmoittaa ei ainoastaan psykografian-käyttäjän vaan myös, maneiillisen yhteyden kautta, muiden läsnä-olijan ajatuksia ja mieliä. Mutta sitä enemmän ne eivät

ilmoita, eivätkä ole mitään muita hengellisiä olemia kuin niitä, jotka oleskelevat haaveissamme. Kaikki nuo vastaukset, joita uskotellaan Aatamin, Noan, Aaprahamin, Aleksanteri Snuren, Sokrateen, Platonin, Caesarin, Napoleon'in, Heine'u y. m. antavan, ovat joukko saapuvilla-olijan ennen miettimä ja vallan saamattonia sanomaan meille muuta kuin omia mielikuviamme. Tuostapa kaikki ne mitättömät, mielettömät, usein valheen-sekaiset, väliin ruokottomatkin sanat, joita nuo luulohenet sanovat meille psykografilla, ja johon on lukemattonia todistuksia, joita spiritualistat ajavat takaa niin kuin ihmetöitä, rohkeasti kieltäissänsä, mitä eivät ymmärrä Jumalan ilmestyneessä sanassa. Suokaa anteeksi, herra parooni; mutta miksi ette tydy siihen ilmeeseen, jona psykografi kieltämättä on jo luonnon ilmiönä? Eikö ole kyllin kummallista, että tuo pumkappale kuvailee ajatusta? Miksi tahdotaan tehdä ja pitää sitä taikana, luulleen sen ilmi tuovan ijankaikkisia, käsittämättömiä asioita?

— Mutta tuo kaikki ei ole vielä todistuksen tapaistakaan.

— Vielä kerran, suokaa anteeksi, tässä vaa-ditte todistusta ja toisen kerran uskotte vallan vahvasti Sokrateen hengen antautuvan jokaisen narin kääskettäväksi, ikään kuin langallinen leikki-nukke. Mutta ehkä taidan tuoda teille sellaisen todistuksen. Tahdotteko olla niin hyvä ja tuoda psykografine ja panna sen sanomaan, mihin valta-neuvos H. vainajan kuitti on joutunut.

— Suokaa meille se huvitus! — rukoili muukin seura.

Vähän estellen, ettei tässä ollut sopivaa "hengen-valittajöitä" myöntyi isäntämme tuomaan esiin psykografinsa. Nuori, hiljainen tyttö neulomapöydän vierestä laski meidän pyydettyämme kätensä viisarille, ja nähtiin koetellessa hänen olevan, spiritualistien taide-kielen mukaan, varsin hy-

viin välittäjän. Hänen silmänsä sidottiin, kuittia kysyttiin, ja assessori meni toiseen huoneeseen, ett'ei kuten hän julkisesti tunnusti, ollenkaan hänen vaan ainoastaan muiden läsnäolijain ajatukset tulisivat ilmi psykografian kirjoituksella.

Seura katseli tätä pientä puunkappaletta, muutamia ihmetellen, muutamia pilkaten, kaikki neuteliaasti. Parooni H. piti asiaa tärkeänä ja katseili tarkasti että kaikki oli niin kuin piti oleman.

Alussa liikkui viisari vitkallisesti, epävakaisesti eikä tahtonut seisahda millekään kirjaimelle. Parooni H. päätti sen tulevan siitä, ettei tehty kysymyksiä järjestyksessä ja sanoi selkeästi: *Tahdotko vastata meillä?*

Viisari seisahdun T:n, sitt A:n, H:n, D:n, O:n ja N:n päälle. Tässä oli siis myöntävä vastaus.

— *Kukapa vastaa?* — Kysyi parooni H. juhlallisesti.

Viisari alkoi nyt vähitellen liikkua yhä liukkaammin, ja tohtori C:lle, joka pilkallisesti hymyillen kirjoitti kirjaimet paperille, kävi työlääksi seurata ja merkitä sen liikunnoita. Kaikki toiset tarkastivat pöytäkirjaa, ja lukeissa kirjaimia yhteen nähtiin monen ihmeeksi ja hämmästykseksi niiden tekevän sanat: „*Minä, Kaarlo Fredrik Hen henki*” (liikanimi täydellisenä).

— Mutta tämä on pelosta! — huusi tohtori. — Te näitte kirjaimet!

— Minä en näe mitään, — vakuutti nuori tyttö viattomasti.

— Meidän täytyy uudistaa koetus.

— Olkoon menneeksi, — vastasi parooni H. Huivi sidottiin vielä tarkemmin välittäjän silmille, ja päälliseksi asetettiin kynttilän varjostin niin, että peitti kirjaimet häneltä. Kysyttiin uudestaan. Sama vastaus, sanasta saunan, kirjaimesta kirjaimeseen.

Epäilijät seurassa hämmästyivät. N:n rouva

rouva kalmistui: pieni pisteliäs ryökinä M. tunnusi sydän-alustansa kipeäksi.

— *Jos olet setäni henki,* — jatkoi nyt parooni H. juhlallisesti ja liikutettuna, — *niin sano meille kuinka on sen kuittin laita, joka eläessäsi oli sinulle niin tärkeä.*

Kaikki odottivat ylen kiihoitettuina vastausta, jota ei myöskään kauan tarvittu varrota. Tohtori C. kirjoitti epäillen jokaisen kirjaimen, josta saatiin ensiksi sana: *Quitti.*

— Mitä tämä on? — nauroi tohtori. — Valtioneuvoos vainaja kirjoitti siis *kuitti*-sanan Q:lla.

— Eikö sitä kirjoiteta Q:lla? — kysyi nuori tyttö toskentelemättä.

— Aha, te näette, huomaahan sen selvästi! — huudahti epäillä.

— En, totta tosiaan, näe hiukkaakaan, — vakuutti välittäjä.

Sen nähtiin pian olevan vallon mahdotonta. Kysyttiin uudestaan ja nyt näkyi sama sana K:lla kirjoitettuna. Vastaus oli: *”Kuittia ei ole milloinkaan ollut. Minä olin petetty”.*

Katselimme toinen toistamme. Tätä todistusta vastaan ei ollut mitään muistuttamista. Epäilykseni vaiken. Tohtori C:llä ei ollut muuta neuvoa, kuin syyttää läsnä olloita olevan salaliitossa. Hänen oli kuitenkin työstä pysyvä syytöksensä; sillä rouvasihmiset alkoivat taintua, parooni H. oli kalman kalpea, ja saapuvilla olivat nähtävästi totisina.

Assessori kutsuttiin sisään ja hän kysyi tyvenesti, minkälainen vastaus oli.

— Se on sellainen, — vastasi parooni H. juhlallisesti riemuiten, — että, assessori kultani, nyt olette tulleet vallon pulaan. Kas tässä! Setäni henki on itse ilmoittanut meille, ett'ei kuittia ole milloinkaan ollut.

— Mutta sittenhän setänne henki olisi valehtelia, — sanoi assessori.

— Kuinka? Valehtelia? Mitä sillä tarkoitatte?

— Minä tarkoitan, että kuitti on ollut ja on vielä. Tapaus oli lyhyesti tällainen. Pitäessään kalunkirjoitusta valtionenvos H. vainajan jälkeen, arvoستelu muiden muassa vanhat kuvatkin ja otettiin ne alas tomutettaviksi. Sattumalta äkkäsin siinä muutamia kellastuneita papereita pistettyinä kehän ja itse taulun väliin, luullakseni sen vuoksi, kun hehä siltä kohtaa oli vähän väljä, ja nyt juolahtui kuitti mieleeni. Tutkin paperit ja löysin kun löysinkin tuon kadonneen todistus-kirjan, mutta kun se ei enää ollut tarpeellinen, pistin sen takaisin siihen tavattomaan piilopaikkaan, josta ei kukaan ennen sitä arvannut hakea. Luulen sen olevan siellä vielä nykyin; tahdotteko katsoa sinne?

Parooni H:n isän-isän kuva valkoisin perukkinsensa otettiin alas. Paperit olivat vielä pistettyinä kehän ja taulun väliin, ja niiden seassa yksi tällainen:

Hallitus-komissariukselta vapaaherra Carl Fredrik H:lta olen vastaan-ottanut vuosien 1808 ja 1809 rüstit Uudenmaan ja Hämeenlinnan läänistä, tekevät 34,654 ruplaa 8 kopeikkaa venäjän hopeata (numerot ja kirjaimet) sekä 49,298 riksia 12 killinkia 8 äyriä ruotsin valtakunnan velkara-haa, joka kuitataan. Hämeenlinnassa 8 p. Marraskuuta 1810.

Joseph P.,
röntmestari.*

— Mitä sanotte tästä, herra parooni? — kysyi assessori. — Setänne henki on nyt joko vastaanottanut psykografin kautta, ja on siis valedellut asiassa, jonka hänen nyt pitäisi tietämän, mikä ei suinkaan sovi yhteen hänen luonteensa ja kunniaansa kanssa. Taikka on tuo luultu henki, samaten kuin kaikki koputtavat henget ja psykografin vastaukset, ollut teidän ja läsnä-olijain haaveiden siittä-mä ja sen valedellisen vastauksen synnyttämä, jonka Rödlerin valehenki kerran antoi sedällemme. Kuulen teidän mieltävän jälkimmäiseen selityk-

seen ja tässä olen siis täyttänyt pyyntöonne ja antanut vaatimanne todistukseen.

— Saatatte olla oikeassa, — vastasi parooni H.

— Varookaa vaan itseänne, herra assessori, — nauroi tohtori, — heittäämästä ensimmäistä kiveä hengen päälle. Muistatteko Lappalaisvaimion ennustusta, että valkotukkaisen herran piti tuoman kuitti jällensä? Kas siinä, te olette solmittu, te olette uskoneet noitaan.

Vanha mies hymyili. — Niin, — sanoi hän, — kuka meistä on vapaa kuolevaisten heikkouksista? En minä, minä kaikkia vähimmin! Vaan etsikäämme maan sumuissa edellä kaiken kumminkin ijankaikkista totuutta!

— Mitä? — lisäsi hän vilahtaen kelloonsa. — Jo puoli yksitoista! — Ja tämä oli ensi kerta, jolloin muistettiin assessori L:n viipyneen yli kello-lyönnin.

Helsingissä,

Theodor Sederholmin kirjapainossa, 1869.

Näytetty: *L. Heimbürger.*

Hinta: 75 penniä.